

забуває молодь, що тільки гарно випроваджені штуки, з добрим моральним змістом можуть впливати на загал і приносити користь”,³⁵ — підкреслювала преса.

Численні схвальні відгуки підтверджують великі потенційні творчі можливості, закладені в просвітянських аматорських гуртках. В цілому ж рівень їх був, звичайно, дуже різним. Не слід забувати і про те, що в основній своїй масі, особливо у віддалених куточках Галичини, драматичні гуртки перебували ще тільки у початковій стадії. Тому тверезий погляд на речі схиляє до усвідомлення того, що естетична функція як селянських, так і містечкових гуртків на загал значно поступалася їх культурно-просвітницькій, суспільній функції.

До того ж питання естетичної, художньої вартості аматорських гуртків є досить складним. І тому, що в статтях та рецензіях, які дійшли до нас, про цей бік справи мовиться надто мало і надто загально. І тому, що сама естетична вартість цих гуртків має специфічний характер.

Головна мета самодіяльного мистецтва — задоволення і розвиток естетичних потреб і здібностей перш за все самих учасників. І цю свою функцію аматорські гуртки виконували цілком успішно.

Вони залучали широкий загал до мистецтва, виховували у ньому здатність по-справжньому сприймати мистецькі твори, що само по собі вже мало велику цінність. І якщо І.Франко відзначав, що маломіщанство і селянство ”доходить до того духового рівня (...), коли добра книжка і театральні вистави робляться для нього конче потрібною духовою справою”³⁶, то це, в першу чергу, завдячувалося плідній діяльності просвітянських аматорських гуртків.

Уляна МОВНА

НАРОДНЕ ВБРАННЯ УКРАЇНЦІВ НА СТОРІНКАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ.

Ul'ana MOVNA. National Dress of the Ukrainians on Pages of the Lviv's Periodical Press of the First Half of the XIX Century.

Помітне місце у львівській періодиці першої половини XIX ст. займають матеріали, присвячені українському народному одягові. Численні публікації статті, нариси, замітки, принагідні повідомлення, подорожні нотатки та кореспонденції у таких виданнях, як ”Rozmaitości”, ”Czasopism naukowy Księgozbioru publicznego im. Ossolińskich”, ”Lwowianin”, ”Tygodnik rolniczo-przemysłowy”, ”Dziennik mod paryskich”, ”Rozmaitości dla ludu wiejskiego” свідчать про інтерес їх авторів — анонімних та відомих, серед яких були вчені та мандрівники О.Завадський, Л.Голембійовський, Й.Сеньковський, Ф.Сярчинський, Е.Вітман, Ж.Паулі, Л.Зелінський, К.Туровський до народу, його традиційної культури, зокрема матеріальної. У них подано описи вбрання населення різних етнографічних районів України. На основі публікацій у пресі можемо відтворити як окремі компоненти, так і комплекси чоловічого й жіночого одягу українців Поділля, Полісся, Карпат та Прикарпаття. Деякі описи доцільно доповнити чи зіставити зі зразками народного одягу названих регіонів з колекції акварелей-зарисовок з натури львівського художника XVIII — початку XIX ст. Ю.Глоговського¹.

Опис народної ноші мешканців Поділля та Полісся (на жаль, фрагментарний) знаходимо у щоденнику польського вченого та мандрівника, професора Петербурзького і Віленського університетів Ю. Сеньковського, вміщеному у львівських ”Rozmaitościach”². Характеризуючи вбрання полянина, він вказав на його подібність до поліського. На Поділлі селяни носили довгу сермягу (свиту) з темно-сірого сукна з капюшоном (каптуром), пришитим до коміра взадку; у каптурі зроблено два отвори для очей, як у масці, та розріз для носа. Капюшон був обшитий червоною тасьмою. Висока бараняча шапка, червоний пояс і високі чоботи завершували вер-

³⁵З товариств. Аматорський кружок в Маріямполі і його драматичні вистави // Станіславські Вісті.— 1912.— 5 вересня.

³⁶Франко І. Уваги про галицько-руський театр // Франко І. Зібр. творів у 50 томах. Т. 33.— К., 1982.— С. 22.

¹Див.: Український народний одяг XVII — початку XIX ст. в акварелях Ю.Глоговського / Авт. та упор. Д.Крвавич, Г.Стельмашук.— К., 1988.

²Dziennik z podróży Józefa Sękowskiego z Wilna przez Odessę do Stambułu// ”Rozmaitości.— 1820.— N 17, 18, 20, 21; Болтарович З. Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст.— К., 1976.— С. 34-35.

хне вбрання подолянина³ Доречно зазначити, що описаний верхній чоловічий одяг з незначними відмінностями під назвою "опанчі" продовжував широко побутувати в 30-х рр. XIX ст., що засвідчують зарисовки Ю.Гюговського, на яких зображено селян з Поділля (1834 р.). Вони одягнуті в опанчу з п'ятьма-шістьма фалдами, ззаду на спині капюшон ("бурка", "капа"), викладений всередині червоним сукном. Вилоги кишені, шви на талії, манжети на рукавах оздоблені синім і червоним шнуром. По талії опанча підперезана червоним поясом.⁴ Цей одяг зберігся на Поділлі до кінця XIX ст.⁵

Дещо більше уваги Ю.Сеньковський вділив жіночому вбранню. Це біла, з досить тонкої тканини і широка за покромом полотняна сорочка поза коліно, поверх якої одягали дві вовняні запаски у вузькі кармазинові (червоні) та чорні поперечні смужки з трохи ширшими на кінцях різнокольоровими смугами. Запаски пер'язували в талії червоним тканим поясом. Часто замість двох запасок носили плахту, звану "спідницею". Заміжні жінки голову завивали довгим шматком тонкого домотканого полотна — наміткою (формою нагадувала довгий рушник), кінці якої були широко розпущені і спадали ззаду аж до пояса. Порівнюючи спосіб пов'язування намітки на Поділлі й Поліссі, автор надав перевагу першому, як легшому і красивішому.⁶ Взагалі, способів пов'язування намітки було багато, але, як правило, її накидали поверх обручеподібної кибалки й очіпка, а потім так чи інакше обвивали нею голову, залишаючи вільні кінці - в кожному окремому випадку іншої довжини.⁷

Новатор етнографічної науки З.Доленга-Ходаковський у відомій "Слов'янщині перед Християнством", надрукованій у "Pamiętniku Lwowskim"⁸, перелічував давні головні убори українських селянок. Він писав, що намітка й серпанок добре відомі між Дніпром і Бугом; над Сяном носили "завійку", "завітіє", "вічне покритіє".

³Dziennik z podróży Józefa Sękowskiego z Wilna przez Odesę do Stambułu // Rozmaitości.- 1820.- N 21.- S. 83.

⁴Український народний одяг...- С. 265.

⁵Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной Русским географическим обществом. Юго-Западный отдел. Материалы исследования, собранные П.П.Чубинским. В 7-ми т.- СПб., 1872.- Т. 7.- С. 419.

⁶Dziennik z podróży Józefa Sękowskiego z Wilna przez Odesę do Stambułu // Rozmaitości.- 1820.- N 21.- S. 83.

⁷Український народний одяг.- С. 164.

⁸Chodakowski Z. O Sławianszczyźnie przed Chrześcijaństwem // Pamiętnik Lwowski.- 1819.- Т. 1.- N 1.- S. 17-18.

Дівчата, як зазначав Ю.Сеньковський на сторінках "Rozmaitości", ходили з відкритою головою, волосся гладко зачесували і заплітали у дві коси, які віночком укладали кругом голови. У свято жінки та дівчата взувалися у червоні чи жовті сал'янові чоботи (черевиків не носили). Окремі штрихи до характеристики поліського народного одягу зустрічаємо у замітках невідомого автора у "Rozmaitościach"⁹. В околицях чоловіки одягалися в короткі сіряки, ходили босоніж або у личаках. На Поліссі чоботи у селян були великою рідкістю, їх вважали зайвою розкішшю.¹⁰ Жінки носили завиття в кілька аршинів (1 аршин — 71 см) з грубого полотна, обкрученого навколо голови. Його кінець був опущений ззаду так, що повністю закривав спину¹¹.

Набагато більше уваги приділила львівська преса одягу галицького селянства (публікації Е.Вітмана, Ф.Сярчинського, Л.Голембйовського, невідомих авторів), що відзначався простотою, зручністю й довговічністю. Л.Голембйовський у праці "Ubiory w Polsce", прорецензованій у "Rozmaitościach" Вацлавом з Олеська, перелічував назви старовинного селянського вбрання — чоловічого та жіночого. Це — гуня, льнянка, полотнянка, сіряк, сермяга, сукмана, катанка, спідниця; у свята носили шубу. Вауття — ходяки, капці, керпці, рідко шкіряні або чоботи. Взимку одягали кожух з гудзиками, прикрашений нашиттям, шапку та рукавиці; влітку — солом'яний капелюх, сорочку і штани — єдиний одяг в цю пору¹². Чоловічий одяг, за описами у пресі, складався з довгої до колін сорочки, виготовленої з грубого конопляного полотна, комір якої залинявся залонкою з кольорового скла; широких вовняних штанів з фалдами, званих "холошнями". Верхнім одягом був довгий до кісток суконний сіряк¹³; там, де розводили багато овець, поширеною була бура суконна гуня, де вирощували багато льону чи конопель — переважали полотнянки (як у різних околицях Перемиського циркулу)¹⁴. Взимку носили

⁹Uwagi Galicjanina z podróży do Litwy i Białorusi w lecie 1822 r. odbytej // Rozmaitości.- 1824.- N 6, 8, 10, 14-18.

¹⁰Труды...- С. 419.

¹¹Uwagi Galicjanina z podróży do Litwy i Białorusi w lecie 1822 r. odbytej // Rozmaitości.- 1824.- N 8.- S. 57.

¹²Wacław z Oleska. Wiadomość o dziełach L.Golebiowskiego // Rozmaitości.- 1832.- N 42.- S. 345-346.

¹³Rusini // Rozmaitości dla ludu wiejskiego.- 1845.- Cz. 4.- S. 118.

¹⁴Siarczyński F. Wiadomość j dawniejszym i późniejszym stanie mias-ta Przemyśla, o dziełach jego, o mieszkańcach niegdys

баранячий кожух. Іноді до коміра кожуха пришивали капюшон, заокруглений у верхній частині, що застібався, закриваючи майже все обличчя, з прорізами для очей, носа, рота (с. Яричів).¹⁵ Одяг з овечої шкіри чи грубого сукна з капюшоном (як у с. Однів Львівського циркулу), де побувала світло-сіра опанча з коміром-стійкою і "богородицею" ("капою")¹⁶, захищав від дощу, снігу та вітру. Капюшон і в хорошу погоду був практичним туди клали хліб, файку, тютюн (опис с. Журавники Львівського циркулу у "Rozmaitościach"¹⁷). Пояс з тасьми чи шкіри, при якому зачіпали ніж і кресало, чорна бараняча шапка з гострим кінцем - "кучма", чоботи без каблуків ("обцасів"), підбиті куском заліза впівобруч (підківкою) завершували традиційний комплекс чоловічого вбрання. У свято сіряк підперізували каламайковим (вовняним) поясом у різнокольорові поєдовжні смуги, під нього затикали білу хустину. Влітку до роботи одягали сорочку поверх полотняних штанів, на голову — солом'яний капелюх. Типова зачіска галицького селянина — волосся обрізане спереду до половини чола, решту зачесане назад¹⁸. Носили вуса, після 60 років запускали бороду.

У пресі вказувалося на локальні відмінності в одязі галицького селянства. Так, Ф.Сярчинський в описі Перемиського циркулу на шпальтах "Czasopisma Ossolińskich" зазначав, що селяни з Синяви і з-під Городка відрізняються кроєм одягу, фасоном шапок, барвою сукна¹⁹, але обмежився лише цією загальною констатацією.

Жіночий комплекс вбрання, за описами періодики, складався з полотняної сорочки (у заможних тонкої), рукави якої вишиті кольоровими нитками, найбільше червоною; подібно галтовані й манжети; спідниці-мальованки з домотканого полотна, оздобленої вибіркою у сині квіти; верхньої ноші — кавтана — переважно блакитного з червоними вилогами і часто вишитого блакитними нитками (Журавники)²⁰ чи синього з червоним коміром (Олесько Львівського циркулу,

ziemi, teraz obwodu Przemyskiego // Czasopism Ossolińskich.. 1829.- Z.1.- S. 22.

¹⁵Український народний одяг...- С. 151, 166.

¹⁶Там само.- С. 149, 166.

¹⁷Wittman E. Żurawniki // Rozmaitości.- 1824.- N 25.- S. 193.

¹⁸Rusini// Rozmaitości dla ludu wiejskiego.- 1845.- Cz. 4.- S. 118.

¹⁹Siarczyński F. Wiadomość o dawniejszym i późniejszym stanie miasta Przemysła, o dziełach jego, o mieszkańcach niegdyś ziemi, teraz obwodu Przemyskiego// Czasopism Ossolińskich.- 1829.- Z. 1.- S. 22.

²⁰Wittman E. Żurawniki// Rozmaitości.- 1824.- N 25.- S. 193.

Янів Тернопільського, Добрівляни Стрийського циркулу)²¹. Білі полотняні спідниці, оздоблені блакитною чи синьою вибіркою широко побутували у Галичині, зокрема у Львівському циркулі (Наварія), Перемиському (Городок), на Бойківщині (Тисів, Довге), бойківському Підгір'ї (Побук), у Станіславському циркулі²²

Заміжні жінки покривали голову очіпком, а потім поверх нього обкручували кілька разів довкола підборіддя білий рантух (вид намітки), кінці якого звисали ззаду до половини плеча²³. На широке побутування останнього на Червоній Русі ще у XVII ст. звернув увагу французький мандрівник Божю, який зазначав, що заміжні, хоча й молоді жінки, одягають білі заслони (рантухи), якими закривають голову і навіть обличчя²⁴. Невід'ємним компонентом жіночого строю були прикраси - пацьорки, коралі, що іноді мали значну вартість. Здавна улюбленим кольором намиста, яке носили українки, був червоний. Та жінка, яка мала найбільше прикрас (пацьорків) чи стебнування на рукавах, вважалася найбагатше і найгарніше одягнутою.

За свідченням автора статті "Русини" у "Rozmaitościach dla ludu wiejskiego", іноді у свята заможні селянки одягали фабричну камлотову (вовняну) спідницю у широкі різнобарвні поєдовжні смуги, поверх неї трохи коротший білий фартух; поширеним святковим одягом була шуба чи юпа з темно-синього чи блакитного сукна з червоним коміром і такими ж вилогами ("кляпами") на рукавах. Довша шуба вважалася гарнішою²⁵. Жіночі чоботи були подібними до чоловічих. Влітку все вбрання становили сорочка, спідниця і хустина на голові. Дівчата мали відкриту голову, її верх був покритий плетінкою закосиченого (тобто завітчаного) волосся, по спині опущені різнокольорові стрічки. Селянські діти влітку і взимку ходили в одній сорочці, підперезаній шнуром чи крайкою; вовняного одягу, шапки чи капелюха не мали²⁶.

Значне місце серед матеріалів львівської періодики, присвячених народній ноші, займали описи одягу українців Карпат — гуцулів, бойків і лемків. Найповніше описано гуцульське вбрання. У публікаціях Л.Зелінського, Л. Голембйовського, О. Завадського підкреслювалося, що воно відзначається оригінальністю, мальовничістю, а покрий

²¹Український народний одяг...- С. 163, 239, 216.

²²Там само.- С. 112, 118, 215.

²³Rusini// Rozmaitości dla ludu wiejskiego.- 1945.- Cz. 4.- S. 119.

²⁴Rozmaitości.- 1827.- N 18.- S. 151; Memoires du Chevalier de Beaujeu.- Amsterdam, 1700.

²⁵Rusini// Rozmaitości ludu wiejskiego.- 1845.- Cz. 4.- S. 119.

²⁶Ibid.- S. 192-195.

вважає простотою форм, доцільністю і красою. Кептар — короткий, без рукавів козушок, носили чоловіки і жінки. Гуцули одягалися у білу полотняну, вишиту на рукавах червоними, чорними і блакитними нитками, довгу аж за коліно сорочку; пофарбовану у чорний, червоний чи темно-рудий колір суконну бунду (сердак власної роботи), завішену на плечах та прив'язану до шиї кольоровими шнурками²⁷; широкі штани "сподні", часто червоні, внизу вишиті. Підперізувалися широким шкіряним поясом — чересом зі сталевую пряжкою і набитим мосяжними цвяшками; через плече — шкіряна торбина, також прикрашена. Поширеними головними уборами були круглі чорні капелюхи, найчастіше з червоною стрічкою і прикрашені пір'ям павича (у юнаків), а також незвично високі баранячі шапки у формі головки цукру. Останні представлені на гравюрі, що ілюструє один з описів подорожі у Карпатах на сторінках "Lwówianina",²⁸ а також на акварелі Ю.Глогівського (163, N 1368).²⁹ Подібні конусовидні головні убори були зафіксовані на Гуцульщині І.Вагилевичем у 40-х рр. XIX ст. Він відзначав, що давнім головним убором у гуцулів був високий ковпак, обшитий тканиною³⁰. Дослідники стверджують, що давня шапка мала форму ковпака. Носили її хутром всередину, а міздрю назовні. Пізніше міздрю почали обшивати тканиною; вийшов хутрянний, покритий тканиною ковпак.³¹ Отож, гуцульська конусовидна шапка характеризувалася архаїчними рисами. Гуцули не обрізали волосся, носили довгі вуса, бороди голили. Невід'ємним атрибутом "вбері" гуцула і його постійним супутником у повсякденному житті та святкових розвагах був топирець.

Заміжні жінки, як повідомлялося у статті "Гуцули" в "Rozmaitości dla ludu wiejskiego", замість хусток часто носили білі завійки з тонкого полотна, облямовані жовтою тасьмою; одягали поверх сорочки дві смугасті різнокольорові вовняні запаски, звані "фотами"; взимку, як і чоловіки, бунду. Широко побутували прикраси — коралі, пацьорки, кульчики з кольорового скла (цікаво, що пацьорки, металеві прикраси і хрестики охоче носили і юнаки)³².

²⁷Gołębiowski L. Guculi// Rozmaitości dla ludu wiejskiego.— 1845.— Cz. 4.— S. 64-65.

²⁸Burgut (wyjątek z podróży w górach Karpackich)// Lwówianin.— 1835.— Z. 1.— S. 160.

²⁹Український народний одяг...— С. 202.

³⁰Wagilewicz. O mieszkańcach wschodniej części gór Karpackich// Przegląd Naukowy.— 1844.— T. 3.— S. 174.

³¹Познанський Б. Одежда малороссов// Труды XII Археологического съезда в Харькове. 1902.— М., 1905.— Т. 3.— С. 186.

³²Gołębiowski. Guculi// Rozmaitości dla ludu

Дівчата часто волосся заплітали у косу, перев'язували її червоною стрічкою й укладали в круг на голові, прикрашали зачіску різнокольоровими стрічками. У публікації Л.Зелінського у "Lwówianinie" подано опис святкового дівочого вбрання с. Жаб'є — багато вишиті кольоровою вовною сорочки та червоні у блакитні смуги або блакитні з галунами спідниці³³. Побутування таких святкових спідниць на Гуцульщині відзначав Я.Головацький³⁴. Відомості преси про народну ношу Бойківщини та бойківського Підгір'я здебільшого дуже скупі та фрагментарні (публікації Ф.Сярчинського, анонімні). Подибуємо лише повідомлення у "Czasopismie Ossolińskich", що чоловіки носили білу полотняну сорочку, зашпінту на шиї застіжкою чи зібрану червоною тасемкою, вовняний пояс чи ремінь, високу чорну баранячу шапку. Верхній одяг (сукмана) з сіракового сукна, що кроєм нагадував давню опанчу з каптуром, гудзиками та вилогами спереду, називався свитою³⁵.

Жінки носили на голові завій, який повністю її закривав і обрамляв обличчя, завивали й закручували його навколо шиї, кінці завою опускали на плечі. Місцями, за повідомленням "Rozmaitości dla ludu wiejskiego", замість рантуха носили високі сиві баранячі шапки³⁶. Подібний головний убір замалював Ю.Глогівський у 1834 р. в околицях Стрия³⁷. Побутування високих баранячих шапок як жіночих головних уборів на Бойківщині в першій половині XIX ст. засвідчує І.Вагилевич³⁸. Дівчата прикрашали голову квітами й стрічками або зав'язували її кольоровою чи білою хустиною, залишаючи, на відміну від жінок, на видноті волосся. Жінкам, за народним звичаєм, не можна було ходити з відкритою головою ("світити волоссям"), бо це вважалося великою ганьбою³⁹. За свідченням Ф.Сярчинського на сторінках "Czasopisma Ossolińskich", церква вимагала, аби головний убір

wiejskiego.— 1845.— Cz. 4.— S. 65.

³³Burgut// Lwówianin.— 1835.— Z. 1.— S. 160.

³⁴Головацький Я. О народній одежде и убранстве русинов или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии // Записки императорского Русского географического общества по отделу этнографии.— Спб., 1877.— Т. 7.— С. 551.

³⁵Siarczyński F. Opisanie miasta Sambora i obwodu jego// Czasopism Ossolińskich.— 1829.— Z. 2.— S. 68.

³⁶Rusini // Rozmaitości dla ludu wiejskiego.— 1845.— Cz. 4.— S. 119.

³⁷Український народний одяг...— С. 218.

³⁸Вагилевич І. Бойки русько-слов'янський люд в Галичині // Жовтень.— 1978.— N 12.— С. 118.

³⁹Матейко К. Головні убори українських селян до початку XX ст.// Народна творчість та етнографія.— 1973.— N 3.— С. 49.

заміжньої жінки, вдови та покритки відрізнявся від дівочого⁴⁰.

У багатьох публікаціях періодики (Ж.Паулі, Л.Зелінського, невідомих авторів) давалися описи самотньої лемківської ноші. Основна увага звернута на традиційний чоловічий костюм. Лемки одягалися у білу полотняну коротку сорочку, подекуди без коміра, запнуту на грудях великою мосяжною запонкою, іноді у вигляді медалі, іноді — образка з численними ланцюжками, з багатьма фалдами на рукавах, які утримувалися на плечах, ніби гудзиком, застіжкою з кольорового скла; вузькі білі суконні штани з вузькими лампасами на зовнішніх швах — часто червоними, обкручені внизу довгими ремінцями. Підперізувалися широким шкіряним поясом, зліва за який затикався ніж, через плече шкіряна торбина, оздоблена мосяжними цвяшками, або мотузяна в кольорові зигзаги з величезними тороками (у пастухів-югасів)⁴¹. Поширеними літніми головними уборами були округлі капелюхи — в одних місцях невеликі, в інших — великі, пов'язані ремінцем, оздобленим мосяжними цвяшками і пацьорками, а також капелюхи з вузькими полями, об'язані червоною стрічкою й прикрашені пучком зелені; зимовими — високі баранячі шапки з гострим чи округлим верхом (угорського крою — магерки). Вівчарі-лемки, як і всі карпатські пастухи, носили вимащену в маслі сорочку, одну на ціле літо. Верхня чоловіча ноша представлена бундою з грубого коричневого сукна, а також короткою гунею з білого чи сірого сукна; бунду та гуню носили наопашки⁴². В описі верхнього одягу лемків на шпальтах львівської періодики не знаходимо чугані (чуги). Це можна пояснити тим, що характеризувалась ноша зі Сондецького і прикордонної смуги Ясельського циркулів, де, за словами дослідника Лемківщини А.Торонського, чуги не носили⁴³. Проте вже сама назва лемків у періодиці першої половини ХІХ ст. — "горянин чуганьковий"⁴⁴ вказує на її широке побутування (Сяноцький й більша частина Ясельського циркулів). Взуття горян "керпці" (постоли з гру-

бої шкіри чи дертого лика), обкручені навколо ноги довгими ремінцями. Важливим атрибутом лемківського вбрання була сокира на довгому топоріщі, звана "валашка" або "цюпага"⁴⁵.

Інтерес до народного костюма, зокрема лемківського, засвідчують літографії віденського маляра Р.Альта, виконані ним після подорожі Галичиною, які демонструвалися на художній виставці в 1843 р. і вийшли окремим виданням⁴⁶. Рецензію на цю виставку надрукував львівській "Dziennik mód pańskich". Як зазначав рецензент, "малюнки околиць і люду Галичини вірні, урочі; правдиво зображають не лише вбрання, а й обличчя, поставу. Місцевість вгадується не тільки в одязі, але й у всій поставі"⁴⁷. На одній з літографій — карпатський югас з Сондецького циркулу. До наведеного опису лемківського одягу можемо додати безрукавку — лейбик.

Традиційний жіночий лемківський костюм описано у пресі надто побіжно. Зазначається лише у "Rozmaitościach", що він складався з білої полотняної сорочки, вишитої по краях (облямованої) червоною вовняною ниткою, та блакитної полотняної запаски⁴⁸. Один з кореспондентів підкреслив, що "горянки переважно вдягаються у біле полотно, котре самі прядуть, тчуть і вибілюють, щось кольорове і куповане у них можна зустріти рідко"⁴⁹. Жінки охоче носили прикраси — силянки, пацьорки, коралі.

Підсумовуючи, відзначимо, що відомості преси є цінним джерелом у спробі здійснення фактографічної реконструкції тодішнього одягу українців, звичайно, досить загальної, бо не зафіксовано локальних особливостей і різновидів народного костюма, типів крою; фасони головних уборів, способи ношення одягу в різних регіонах висвітлено нерівномірно, описано не всі комплекси чоловічої та жіночої ноші. Проте, зазначені матеріали цінні для сучасних народознавців, оскільки, належачи до першої половини ХІХ ст., розширюють діапазон знань про одну з ділянок матеріальної культури українського народу даного діахронного зрізу і показують роль періодики в акумуляції фактичного етнографічного матеріалу.

⁴⁰Siarczyński F. Opisanie miasta Sambora i obwodu jego // Czasopism Ossolińskich. — 1829. — Z. 2. — S. 68.

⁴¹Pauli Ż. Wyimki z podróży po Galicji w r. 1831 // Rozmaitości. — 1835. — N 52. — S. 419; Karpaty // Lwowianin. — 1837. — T. 1. — S. 14.

⁴²Górale // Rozmaitości dla ludu wiejskiego. — 1843. — Cz. 1. — S. 80-81; Pauli Ż. Wyimki z podróży po Galicji w r. 1831 // Rozmaitości. — 1835. — N 52. — S. 419.

⁴³Торонський А. Русини-лемки // Зоря галицька яко альбум на рік 1860. — С. 419.

⁴⁴Turowski K. O hodowli owiec Krajowych i handlu niemi // Tygodnik rolniczy i przemysłowy. — 1843. — N 52. — S. 411.

⁴⁵Без автора // Rozmaitości. — 1835. — N 39. — S. 311; Karpaty // Lwowianin. — 1837. — T. 1. — S. 14.

⁴⁶Das Pittoreske Oesterreich oder Album der Oesterreichischen Monarchie. Der Sandecer Kreis im Königreiche Galizien. — Wien, 1842.

⁴⁷Gorczyński A. Korespondencja // Dziennik mód pańskich. — 1843. — N 22. — S. 175.

⁴⁸Pauli Ż. Wyimki z podróży po Galicji w r. 1831 // Rozmaitości. — 1835. — N 52. — S. 419.

⁴⁹Górale // Rozmaitości dla ludu wiejskiego. — 1843. — Cz. 1. — S. 80-81.